

2018, Any Europeu del Patrimoni Cultural - Mediterráneo - 07/01/2018

La ventana de la UJI

2018, Any Europeu del Patrimoni Cultural

JOAN
Feliu*

Una de les coses que diferencia els humans de la resta dels animals és la consciència que la vida és finita. No crec que hi hagi un ésser viu, a part de les persones, que des de molt jove sigui conscient que més tard o d'hora es morirà. Escriure un llibre, plantar un arbre o tenir un fill, les tres coses que tradicionalment ha de fer un abans de morir, no són més que llegats per a ser recordats, per deixar la nostra empremta en el nostre entorn, per deixar patrimoni. I el que és aplicable individualment, ho és també col·lectivament, així que com a societat, també volem deixar constància de la nostra cultura, els nostres valors o el nostre comportament. Som instants, com deia el poeta, però volem ser instants recordats.

Hauriem de celebrar que el 2018 és l'Any Europeu del Patrimoni Cultural. Tot i que per fer-ho primer hauriem de saber què és. Si abordem aquest interrogant ja serà important la celebració, perquè implicarà reflexionar sobre la societat i l'espai que aquesta habita, entendre el patrimoni com a part d'un fenomen en el qual convergeixen diferents mirades i, per tant, també diverses disciplines.

La mateixa etimologia del concepte ens diu que la paraula patrimoni evoca la noció d'herència i de bé. Addicionalment, el terme ha evolucionat en els últims anys des d'una visió monumentalista a una forma de comprendre el patrimoni des de la vida quotidiana. Podriem dir que hi ha un consens en relació al seu reconeixement com a construcció social, d'aquí que el subjecte sigui el protagonista del que s'ha denominat com patrimonialització o procés mitjançant el qual es reconeix i atorga valor a un objecte.

ELS ELEMENTS culturals ho són en tant hi ha una forma i un valor atribuït. La forma pot ser física i per tant mesurable, però també pot ser qualitativa, com el caminar, estar sa o sentir música. I és aquesta forma la que per si mateixa adquireix qualitat cultural quan va unida al valor que nosaltres li atribuïm.

A causa d'aquest valor particular donat, a la importància atorgada a un patrimoni determinat en els diferents marcs temporals i espacials, el concepte no només es construeix en forma permanent sinó que està subjecte a constants canvis que es vinculen a significacions que van des del context sociocultural a l'estètica.

La discussió del significat del patrimoni implica plantejar una pregunta fonamental: ¿significat per a qui? Les diferents mirades sobre el patrimoni tenen a veure amb l'efecte que l'objecte produeix en el subjecte. En aquest sentit, si el patrimoni depèn de la mirada, poden existir diferents patrimonis, des del personal al col·lectiu, des de la mirada d'un nen a la d'un adult, des de la d'un arqueòleg a la d'un historiador. És així com el patrimoni apareix no només com un concepte dinàmic sinó també com un fenomen problemàtic, multidisciplinari i interdisciplinari.

Quant veiem una pel·lícula que ens ha fet sentir vius o hem llegit un llibre que ens ha captivat, ens agrada informar-ne als nostres amics, i ens sentim molt bé en saber que gràcies a nosaltres els nostres companys també han gaudit el mateix. És a dir, fer que altres apreciïn i gaudeixin del mateix que volem, ens agrada, ens fa feliços, i aquesta és la raó per la qual volem que el patrimoni que valorem sigui transmès a generacions futures. Conservar el patrimoni per a ser feliços, crec que no hi ha millor justificació d'una celebració com aquesta.

LES DIFERENTS categories culturals definides en la legislació internacional i en les recomanacions de la UNESCO són útils per a desenvolupar estudis detallats i capacitar gestors culturals en àmbits específics, però tota gestió cultural ha d'abordar la conservació i difusió de l'ésser cultural, és a dir de la suma de la forma o acte i el valor, de manera que no hi ha gestió cultural del patrimoni material ni gestió cultural del patrimoni immaterial, sinó una sola gestió, ja que el patrimoni material no és patrimoni si no té valor, i el valor és molt difícil de conservar i difondre si no té forma o acte que el sustenti.

En tot cas, celebrem l'Any Europeu del Patrimoni Cultural, ja que celebrar és valorar, i si valorar el patrimoni implica, d'alguna manera, valorar la pròpia cultura, cal reconèixer que perquè aquesta valoració passi, individual o mitjançant una negociació col·lectiva, el patrimoni s'ha de conèixer. Un coneixement, el dels especialistes, que ha de conviure amb una educació patrimonial plantejada des de les bases, ja que és la societat civil en el seu conjunt qui elabora la construcció d'aquestes significacions, com deiem.

Celebrar és també, evidentment, reflexionar, i fer-ho sobre el patrimoni cultural implica reconèixer com a punt de partida el coneixement dels habitants sobre el seu territori. Per això, més que sensibilitzar la comunitat sobre l'abast del patrimoni, cal alimentar el coneixement, la valoració i el sentit crític, ampli i inclusiu, d'aquest fenomen en una societat que, afortunadament, cada dia és més participativa en la gestió d'allò que estima. ■

*Professor associat d'Història de l'Art en la Universitat Jaume I (UJI)

Reflexionar sobre el patrimoni cultural implica reconèixer el coneixement dels habitants sobre el territori on viuen